

TÉMA : ROZDELENIE SEDIEL

1/ Sedlá na anglickej kostre

Kostra býva buď drevená alebo kovová (rôzne zliatiny, dnes už často odľahčené), prípadne plastová pri syntetických sedlách. Potiahnutá býva väčšinou oslou alebo hovädzou kožou - vďaka tomu majú kožené sedlá dosť veľkú váhu (a aj starostlivosť o kožené povrchy je dosť náročná). Naproti tomu syntetické sedlá sú veľmi ľahké, jednoducho sa udržiavajú a v niektorých prípadoch majú dokonca vymeniteľnú prednú časť kostry, čo je veľmi výhodné. No životnosť mávajú nižšiu - v prípade sediel naozaj platí, že kvalita zodpovedá cene a do ručnej práce sa naozaj investovať oplatí.

Anglické sedlá sa dobre hodia na tréning na jazdiarni, na časovo kratšie výkony v drezúrnych, parkúrových či cross-country závodoch. Pri dlhšej jazde v teréne sú však pre jazdca i koňa často nepohodlné - väčšinou totiž posadzujú jazdca kúsok pred ťažisko koňa (kôň na predku, poškodzovanie predných končatín) a tlačia na chrbát koňa na veľmi malej ploche. Pri zdolávaní kopcov sa tiež zvyknú posúvať, najmä ak má kôň nevýrazný kohútik - pri výstupe nahor sa šmýkajú dozadu a pri zostupe nadol dopredu, čím bolestivo stisnú plecía koňa. Samozrejme, správnym napasovaním sedla danému koni sa dajú tieto nežiadúce efekty do značnej miery obmedziť, no na niekoľkohodinový či až niekoľkodňový výlet sa anglické sedlo rozhodne nehodí.

PRIKLAD SEDLA NA ANGLICKEJ KOSTRE

Univerzálne sedlo

Máva plytšie posedlie a menšie opierky, ktoré umožňujú voľnosť sedu a polohy nôh. Univerzál je vhodný na bežnú jazdiarenskú prácu, ľahké skokové a drezúrne tréningy, kratšie vychádzky. Často sa používa pri výcviku začiatočníkov, aj keď práve šírka jeho použitia trochu "nebezpečne" zvádza k rôznym chybám sedu - pozor na to.

Školské sedlo

Hlbšie posedlie a rovné stranice perfektne jazdca posadia, doslova ho "vyškolia". Hodí sa na drezúrne výcvik začínajúcich jazdcov, lebo dobre stabilizuje sed a holene. Na fotografii je školské sedlo v španielskom type.

Drezúrne sedlo

Samozrejme, hodí sa na drezúru. Na skoky je nevhodné (aj keď nízku prekážku v ňom zdoláte v pohode), ale na prechádzke môže byť celkom pohodlné - dlhé strmene dávajú oddýchnuť členkom a kolenám a hlboký sed je bezpečný a príjemný aj po dlhšiu dobu (treba ho však už mať zvládnutý!). Toto sedlo sa často "zvažuje" dopredu, čím udržiava panvu jazdca na správnom mieste (no pozor, niekedy až príliš dopredu, pred ťažisko - také sedlo nekupujte!), má dlhé, rovné, niekedy dokonca až dozadu strihnuté bočnice, ktoré v spojení s dlhými strmeňmi nútia nohy jazdca splývať dolu, a teda mať hlboký sed. Dlhé zápinky v spojení s krátkym podbrušníkom umožňujú čo najtesnejší kontakt holení s bokmi koňa pre presné dávanie pomôcok. V dnešnej dobe existuje mnoho typov drezúrnych sediel, no všeobecná tendencia výroby - priveľké sedlové vankúše a priveľké stehenné a kolenné opierky - ich pomaly vzdďaľuje ich pôvodnému účelu. Tým totiž malo byť zabezpečenie čo najužšieho kontaktu medzi jazdcem a koňom pre presné pomôcky sedom - no spomínané "výdobytky" tomuto kontaktu skôr bránia, než by ho podporovali! Drezúrne sedlo by malo byť určené pre už vzdelaného jazdca so správnym, hlbokým, stabilným a zároveň pružným sedom - a taký jazdec predsa extrémne hlboké posedlie či obrovské opierky nepotrebuje. Panva, stehno a holené drezúrneho jazdca by mali byť voľné, aby mohli v každom okamihu

správne pôsobiť (a to je pri rôznych cvikoch na rôznych miestach). Preto by sedlom rozhodne nemali byť obmedzované!

Pony sedlo

Sedlo špeciálne upravené pre veľkosť chrbta ponyho, vhodné pre deti. Je skutočne nevhodné sedlať ponyho veľkým sedlom, pretože jazdec potom nesedí v ťažisku poníka, ale až za ním, chrbát je preťažený, sedlo môže tlačiť až na obličky a kríž... Každý kôň si zaslúži presne padnúci výstroj a len preto, že je menší, by sa na jeho zdravie nemalo šetriť!

Skokové sedlo

Samozrejme, jeho účelom je čo najlepšie stabilizovať sed jazdca pri skákaní - vyznačuje sa plytším posedlím, dopredu vykrojenými bočnicami a výraznými kolennými a holennými opierkami. No nie je skokové sedlo ako skokové sedlo - existuje množstvo variácií, od skokového univerzálu až po skokové špeciály a "kontaktné" sedlá. Skokový univerzál je vhodný skôr pre začiatočníka, jazdcovi doslova "zarámuje" stehná, kolenná i holene - učí ho správne skokovému sedu. No so zvyšujúcimi sa schopnosťami jazdca je už takáto umelá stabilizácia sedu čoraz menej vítaná a napokon jazdec prechádza k "špeciálu", teda sedlu, ktoré je vybraté, vypasované (prípadne dokonca priamo vyrobené) jemu a jeho koni na mieru. Je vhodné len pre pokročilého jazdca, ktorý má istý sed, nepoletujú mu kolenná ani holene. To isté platí aj pre vysoko kontaktné skokové sedlá, ktoré majú tenšie vypchávky, a teda umožňujú presnejšie pôsobenie sedom - no tu platí, že jazdec už musí byť dokonale

vyvážený, pretože akékoľvek nechcené prenášanie váhy či udretie zadkom do sedla kôň veľmi výrazne pocíti.

Dostihové sedlo

Je to ešte vôbec sedlo? :Problém dostihov = Po prvé, je pri nich prítomný **stres** z panického úteku, ktorý negatívne ovplyvňuje metabolické deje v celom tele (ok, uznávam, niektoré kone rady súťažia - ale úprimne, väčšina proste beží ako o život). Po druhé, **neprirodzené, prehnané prenášanie váhy na predok koňa** (až tak, že zadné nohy už vôbec nenesú váhu koňa, slúžia iba na odraz) veľmi rýchlo poškodzuje predné končatiny - najnovšie výskumy ukazujú, že až 43% dostihových koní preukázateľne (ultrazvukom) trpí istým stupňom poškodenia šliach. A po tretie - je to proste **biznis** (nehovorte mi, že to nie je HLAVNE o prachoch - neklamte sami seba). Dostihové sedlo v spojení s dostihmi samotnými prenáša ťažisko koňa i jazdca nadmerne dopredu a tým spôsobuje opotrebovanie predných končatín. Na bežné jazdenie sa určite nehodí.

Všestranné sedlo

Je to akýsi hybrid drezúrneho a skokového sedla určený na cross-country. Stabilizuje sed jazdca pri nebezpečných terénnych skokoch a umožňuje vyrovnať aj neveľmi podarené

odrazy (zlý terén, neskúsený kôň...), pretože vďaka špeciálnym opierkam lepšie podrží holene jazdca v stabilnej pozícii. Zápinky na podbrušník sú dlhé ako pri drezúrnom sedle.

Dámske sedlo

Dobové sedlo určené pre dámu v šatách, sedí sa v ňom bokom. Vďaka špeciálnej opierke na stehno a skokovej hlave sa v ňom (s patričným výcvikom) dá aj cváľať či skákať. Treba si však dať pozor na rovnomerné zaťažovanie oboch sedacích kostí, aby sa konský chrbát jednostranne nepreťažoval. A kôň musí byť samozrejme tiež náležite preškolený, aby správne reagoval aj na jednostranné pomôcky holeňou (na druhej strane sa používa iba bičík).

2/ Sedlá na kozlíkovej kostre

O čom je vlastne reč? O sedlách, ktoré majú trochu inú kostru než anglické - je celkovo širšia, masívnejšia, váhu jazdca rozkladá na väčšiu plochu - preto sú aj napriek väčšej váhe pre koňa pri dlhšom nosení pohodlnejšie. Väčšinou majú aj širšie a pohodlné posedlie a vyššie rázsochy, ktoré stabilizujú sed pri dlhej jazde. Bočnice bývajú rovné a strmene sú väčšinou masívnejšie, noha sa z nich len tak nevyšmykne. Sú teda ideálne na dlhé výlety, endurance a prácu s dobytkom. Avšak čím väčšia je vzdialenosť medzi konským chrbtom a posedlím, tým menšia je účinnosť pôsobenia sedu (pohyby panvy, prenášanie váhy vpravo-vľavo, dopredu-dozadu), preto skutočne masívne kozlíkové sedlá nie sú veľmi vhodné na jazdiarenskú prácu.

Westernové sedlo

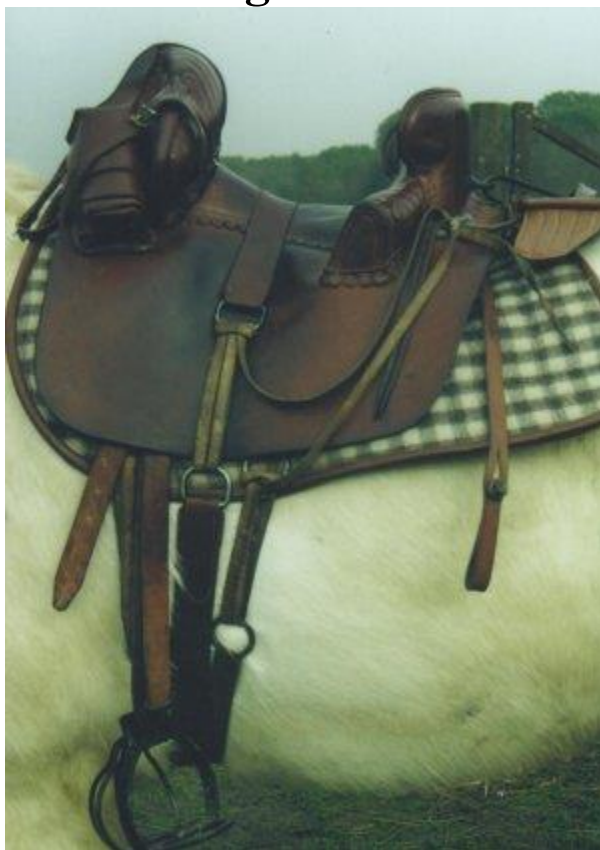
Samozrejme, existuje mnoho typov westernových sediel, vhodných na rôzne disciplíny, ale vo všeobecnosti možno povedať, že sa jedná o veľmi pohodlný typ sedla. Posedlie je široké a mäkké, hruška vie byť veľmi užitočná (držanie, zavesenie lasa...) bočnice ("**fendre**") siahajú až k strmeňom, čím chránia nohy jazdca pred potom koňa... Veľmi šikový je aj zadný remeň, tzv. "**cinch**", ktorý sa utiahne napr. pri rýchlom pohybe či zostupe z kopca a bráni tým v posúvaní sedla. Toto sedlo sa vyvinulo z pôvodných pastierskych sediel španielskych dobyvateľov Ameriky. Jeho primárnou funkciou teda bolo poskytnúť čo najvyššiu bezpečnosť a pohodlie pri dlhých pracovných dňoch - na farmách, pri zaháňaní dobytká či koní naprieč stepami, oddeľovaní dobytčiat... A na to sa najlepšie hodí aj dnes - na dlhé výlety a najrôznejšie westernové disciplíny. Vďaka vcelku vhodne umiestnenému ťažisku sa dá celkom dobre využiť aj pri klasickom jazdení (prapôvodná drezúra), no nesmie mať príliš hrubé vypchávky. Najlepšie westernové sedlá sa tradične vyrábajú ručne a bohato sa zdobia (rytie do kože, strieborné pracky a ozdoby...) a ladia sa spolu s uzdečkou a poprúnikom - no to už je často viac estetická než funkčná záležitosť. Dôležité je, aby sedlo koni perfektne sedelo.

Španielske pastierske sedlo

Vyrába sa takmer výlučne zo slamy či špeciálnej trstiny - tá je potiahnutá kožou a ovčinou. Po "zajazdení" sa perfektne prispôsobí tvaru chrbta koňa, takže už nie je nutné žiadne dopasovávanie. Tradične sa spája so španielskymi pastiermi dobytká, **los vaqueros**. Áno, to od nich pochádza jazdecký štýl **doma vaquera** a krásny tanec s **garrochou**. Toto sedlo má vysoké rázsochy, ktoré človeka perfektne posadia na to správne miesto - rovno do ťažiska. Nohy jazdca sú však na druhej strane celkom voľné, nezviazané žiadnymi opierkami. No tým, že toto sedlo má ťažisko skutočne o dosť vzadšie než anglické sedlá, hodí sa skôr pre pokročilejšie kone, čo sa už dokážu zhromaždiť a majú dosť silný chrbát (ľahký klus či cval v tomto sedle nie sú zrovna jednoduché). A samozrejme majiteľ tohto

sedla by už tiež mal byť dostatočne pokročilý jazdec na to, aby dokázal bezpečne ovládať polohu svojich nôh.

Camargueské sedlo

Sedlo pastierov býkov z južného Francúzska, vo svojej podstate veľmi podobné predošlému typu, len menej masívne. Skvele sedí presne v ťažisku a má podobné vlastnosti ako španielske pastierske sedlo - vysoké rázsochy jazdca pevne posadia, ale krátke bočnice umožnia dobrý kontakt s koňom a voľnosť pohybu nôh (no ten musí byť dokonale kontrolovaný!).

Sedlo Alta Escuela

Jedná sa o sedlo používané vysokou jazdeckou školou španielskou a portugalskou. Je vhodné pre výuku a predvádzanie tých najvyšších cvikov vysokej školy. Tým, že ťažisko jazdca usádza až za prirodzené ťažisko surového koňa (to sa počas výcviku pomaly posúva dozadu), nie je toto sedlo veľmi vhodné pre koňa-začiatočníka a už vôbec nie pre neskúseného jazdca.

Turistické sedlo

Na prvý pohľad pripomína sedlá anglické, no kostru má kozlíkovú. Väčšia plocha sedlových vankúšov a väčšia komora poskytuje oddych konskému chrbtu pri dlhých výletoch. Mäkké posedlie dáva pohodlie jazdcovi a rovné bočnice spolu s dlhšími strmeňmi prehľbujú sed a poskytujú oddych kolenám a členkom.

Austrálske sedlo

Sedlo austrálskych dobytkárov, tiež vlastne prispôsobenie pôvodných sediel anglických kolonizátorov pre pracovné účely. Vyznačuje sa podobnými kvalitami ako turistické sedlá.

Sedlo na endurance

Na vytrvalostné disciplíny sa v minulosti (a často ešte aj dnes) využívali v podstate akékoľvek kozlíkové sedlá - westernové, turistické, austrálske... Ale pri skutočne dlhých dostihoch sa tieto typy ukázali byť príliš ťažké a masívne, a tak boli postupne vyvinuté špeciálne endurančné sedlá na odľahčenej kostre, potiahnuté syntetickými materiálmi (momentálnym hitom je myslím karbónový Kertag). Veľmi šikovné sú sedlá, ktoré sa dajú dovažovať pridávaním či odoberaním kovových guľčiek z vypchávok. Niektoré majú dlhé rovné bočnice, niektoré ich nemajú vôbec. Výber je široký a rozhodne sa vyplatí poradiť s odborníkom.

Vojenské sedlo

Dnes už asi nevyrábaný a málo používaný typ sedla. Je masívne a ťažké, no nemožno mu odprieť isté kvality - dobré umiestnenie ťažiska, stabilizovanie sedu jazdca, pohodlnosť pre koňa na dlhých trasách.

3/ Bezkostrové sedlá

Sú to najnovšie typy sediel, ktoré sa vyrábajú takmer bez kostry. Iba vpredu je nevelký hliníkový oblúk, ktorý tvorí prednú rázsochu, inak je sedlo tvorené len kožou (prípadne syntetikou či plátnom), vypchávkami a gélovým vankúšom, ktorý pokrýva celé posedlie a tým rovnomerne rozkladá váhu jazdca na celú plochu posedlia a pohlcuje aspoň časť nárazov. Síce som v takomto sedle ešte nemala možnosť sedieť, ale už som mala možnosť si ho "ochytať", a to tak nové ako aj niekoľko rokov používané. Životnosť je pri správnom používaní a ošetrovaní dosť dlhá a aj keď je cena dosť vysoká, myslím, že za pohodlie koňa to stojí. Vďaka dokonalému prispôsobeniu tvaru konského chrbta nikde netlačí, neodiera, neobmedzuje. Je ľahké a poskytuje maximum pohodlia koni aj jazdcovi. Znie to ako reklama? No v tomto prípade to nie je klam. ;-)

Na našom trhu sa bezkostrové sedlá predávajú v niekoľkých typoch - univerzálne, drezúrne, westernové, pony a španielske. Príklad španielsky Barefoot.